

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA IZOBRAŽEVANJE,
ZNANOST IN ŠPORT

Zavod
Republike
Slovenije
za šolstvo

Általános iskola

A MAGYARSÁG NÉPRAJZA

VÁLASZTHATÓ TANTÁRGY

Tanterv

7. vagy 8. osztály: 35 óra

9. osztály: 32 óra

Általános iskola
A MAGYARSÁG NÉPRAJZA
Választható tantárgy
Tanterv

A tanterv szerzői:

Kepéné dr. **Bihar Mária**, néprajzkutató, történész; Szlovén RTV Lendvai Stúdiója
Dr. **Kepe Zolti**, néprajzkutató, főmuzeológus; Galéria-Múzeum, Lendva

A tanterv bírálói:

Belvaracz Ibolya, múzeumpedagógus
Dr. **Povedák István**, Szegedi Tudományegyetem, Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszék,
Szeged
Bohnc Madgalena, 1. Számú Lendvai Kétnyelvű Általános Iskola

Redakciós módosítások: **Pisnjak Mária**, Szlovén Köztársaság Oktatási Intézete

Kiadta: SZK Oktatási, Tudományos és Sportminisztériuma, SZK Oktatási Intézete
A Minisztérium részéről: dr. **Jernej Pikalo**
Az Intézet részéről: mag. **Gregor Mohorčič**

Nyelvi lektor: **Szende Virág**

Első kiadás
Ljubljana, 2014

Jóváhagyva a Szlovén Köztársaság Közoktatási Szaktanácsa 162. ülésén, 2014. február 13-án.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

37.091.214:39(=511.141)(0.034.2)

KEPÉNÉ Bihar, Mária

Tanterv. Általános iskola. A magyarság néprajza : választható tantárgy [Elektronski vir] / [a tanterv szerzői Mária Kepéné Bihar, Zolti Kepe]. - 1. kiad. - El. knjiga. - Ljubljana : SZK Oktatási, Tudományos és Sportminisztériuma : SZK Oktatási Intézete, 2014

Način dostopa (URL): Dostopno na URL:

http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/devetletka/predmeti_narodno/A_magyarsag_neprajza_izbirni.pdf

ISBN 978-961-03-0233-9 (Zavod RS za šolstvo, pdf)

1. Gl. stv. nasl. 2. Lendvai Kepe, Zoltán
273223168

TARTALOM

1 A TANTÁRGY MEGHATÁROZÁSA	4
2 A TANTÁRGY ÁLTALÁNOS CÉLJAI.....	4
3 CÉLOK ÉS TARTALMAK	6
3.1 Célok	6
3.2 Tartalmak	6
4 KÖVETELMÉNY	7
5 MÓDSZERTANI JAVASLATOK	8
5.1 A tantárgy céljainak megvalósítása	8
5.2 Egyénre szabott tanulás és differenciálás	9
5.3 Tantárgyközi kapcsolatok.....	10
5.4 A tudás ellenőrzése és értékelése.....	10
6 SZEMÉLYI FELTÉTELEK	11

1 A TANTÁRGY MEGHATÁROZÁSA

A magyarság néprajza az általános iskola kötelező programjának választható tantárgya. A tantárgy egyéves, az általános iskola 7., 8. vagy 9. osztályában valósítható meg. Heti óraszám 1 tanóra.

A magyarság néprajza tantárgy a néprajztudomány teljes területét szeretné lefedni. A néprajz a történettudomány egyik sajátos ága, amely a mindennapi élet történetét kutatja. A tantárgy alapvető célja, hogy a tanulóknál elősegítse az önazonosság, a honismeret és a kulturális örökség iránti pozitív viszony kialakulását. Kiindulópontként a magyar és a muravidéki magyar néprajzi értékek megismerése szolgál, erre épül a szlovén nyelvterület és a világ más népi kultúráinak összehasonlítása. A tantárgy ezzel készíteti a tanulókat a különböző társadalmi jelenségek tanulmányozására. A magyar népi kultúra és a helyi kulturális értékek megismerése által jobban tudják becsülni saját gyökereiket, nő az identitástudatuk és önbecsülésük, hozzájárul a nemzeti tudatuk kialakulásához, valamint jobban tudják értelmezni a mindenkori kulturális és társadalmi jelenségeket.

A tantárgynak külön feladata a magyar nyelv és kultúra iránti szeretet erősítése, a munka és a természet tiszteletére és a pozitív lokálpatrióta érzésre nevelés.

A magyarság néprajza választható tantárgy elsősorban magyar nyelven folyik, azok a tanulók választhatják, akik a magyar nyelvet mint anyanyelvet, illetve mint második nyelvet tanulják.

A tantervben megfogalmazott célokat a tanár a tanulócsoporthoz érdeklődésének, képességeinek és tudásának megfelelően választja ki és valósítja meg. A kivitelezés megtervezésekor és a kivitelezéskor a differenciálást és az egyéni foglalkozást is szem előtt tartja.

2 A TANTÁRGY ÁLTALÁNOS CÉLJAI

- A múlt ismereteinek és tapasztalatainak közvetítése. A népi kultúra tartalmazza az általános műveltség alapelemeit. Az évezredek óta felhalmozódott népi tudás az élet szinte minden alapvető kérdésére választ tud adni.
- A legújabb tudományos néprajzi és kultúr-antropológiai ismeretek révén olyan tudást kíván átadni, amely lehetővé teszi az egyén, a család, a csoport, a nemzet, a szomszédos

és távoli népek és nemzetek közötti viszonyok megértését saját kulturális és természeti környezetükben, kronológiai és geográfiai, valamint szinkrón és diakrón értelemben.

- A különböző életmódok megértése időben és térben, azaz más és más környezetben és különböző korszakokban.
- Saját környezetünk kulturális értékeinek észrevétele.
- A saját kulturális környezet értékeinek megismerése révén fejleszteni az egyén önbizalmát.
- Ösztönözni a tanulókat a kulturális örökség értékeinek megismerésére és őrzésére.
- Felismerni az örökség értékeit mint a kultúra és az életmód elemeit a jelen megértése, valamint a jövő tervezése és a jobb életminőség kialakítása érdekében.
- A világ egykori és jelen társadalmi normáinak és értékrendszereinek megismerése, amely segíti a különböző kulturális formákhoz való toleránsabb viszonyulást.
- Az örökség megismerésével elősegíteni a helyi kulturális értékek beillesztését a nemzeti és az egyetemes kultúrába.
- Az örökség értékeinek megismerésével segíteni a nemzeti identitás kialakulását és hozzájárulni a toleráns magatartáshoz.
- Megismertetni az egykori viselkedési normákat, és ezáltal segíteni a jobb emberi viszonyok kialakulását az iskolában, a családban, a településen, a nemzetben és az államban.
- A tantárgy aktív, cselekvő részvételre ösztönöz a társadalmi, közösségi életben, fejleszti az innovációs készséget és a kreativitást.
- Rámutatni azon lehetőségekre, új tapasztalatokra, új tudásra és új szakmákra, amelyeket a kulturális örökség területének megismerése nyújt.
- A népi kézműves mesterségek bemutatása segítségével megismerni és fejleszteni a pszichomotorikus készségeket, valamint pozitív viszonyulást alakítani ki a kézművességhez.
- Nevelés a népművészet megismerése segítségével az alkotói, a képzőművészeti és az esztétikai értékek felismerésére, tiszteletére és hasznosságára.
- Az egykori életmód bemutatásával rámutatni a természet tiszteletére és a jelenkorban hasznosan alkalmazható tapasztalatokra.
- Ösztönzés az önálló honismereti és néprajzi kutatómunkára, valamint a hagyományőrző tevékenységre.
- Nevelés a saját örökség megismerésére és az örökség iránti felelősség kialakítására, ösztönzés más kultúrák értékeinek felfedezésére, valamint nevelés a különbségek felismerésére és a jelenségek összehasonlítására.

3 CÉLOK ÉS TARTALMAK

3.1 Célok

A tanulók:

- megismerik a néprajztudomány alapkérdéseit, amelyek a kulturális örökséggel és az életmóddal foglalkoznak,
- megismernek olyan alapvető fogalmakat, mint például: a kultúra, a tömegkultúra, az örökség, a hagyomány, az identitás, a nép, a nemzet, a nemzetiség;
- megismerkednek a kulturális örökség kutatásának és őrzésének módjaival, szakembereivel, intézményeivel;
- megismerik a világörökség fogalmát és annak őrzési módjait;
- megismerkednek a magyar népi kultúra táji és történeti tagolódásával, valamint a magyar néprajzi tájak jellegzetességeivel;
- részletesen megismerkednek a szlovéniai magyarok néprajzával, életmódjuk különböző elemeivel úgy mint: természeti környezet, környezeti kultúra, településkultúra, táplálkozáskultúra, szóbeli hagyományok, viseleti kultúra, tánc- és zenekultúra;
- megtanulják érzékelni a különbségeket a különböző korokban és helyszíneken kialakult eltérő életmódok között, és ezáltal megtanulnak pozitívan viszonyulni a mássághoz;
- fejlesztik magyar nyelvi kommunikációs képességüket;
- fejlesztik hatékony, önálló tanulási képességüket, kezdeményezőképességüket, összehasonlítási képességüket és az összefüggések meglátásának képességét, kezűgyességüket;
- fejlesztik szociális és állampolgári kompetenciájukat.

3.2 Tartalmak

- A kultúra, életmód, néprajz fogalmak megismertetése
- A nemzet, nép, nemzetiség, népi kultúra, tömegkultúra fogalmak megismertetése
- Identitás, önazonosság-tudat
- Az életmód és az életstratégia kérdésköre
- Az örökség, a hagyomány, a hagyományőrzés
- Viszonyulás az örökséghez a családban, az iskolában, a régióban, az államban, a világban
- A különböző kultúrák és életmódok egymásmellettsége
- Az életmód és a kultúra változásai
- A kulturális örökség kutatásának módszerei
- Jelenkori életmódunk és annak kutatása

- A természet és a kultúrtáj viszonya
- Településnéprajz
- Népi építészet és lakáskultúra
- Gazdálkodás: gyűjtögetés, földművelés, állattartás
- Közlekedés és árucsere
- Mesterségek, kézművesség
- Népművészet
- Táplálkozáskultúra
- Népi öltözködési kultúra
- Viselkedési kultúra
- Néprajz és társadalom. Család, rokonság, helyi közösségek
- A társas érintkezés kultúrája
- Népszokások
- Népszokások: a születéshez, házassághoz, halálhoz kapcsolódó szokások
- Népszokások: a naptári év ünnepei
- Népszokások: a gazdálkodási év szokásai
- Valláskultúra
- Színhagyomány: a népköltészet
- Zene- és tánckultúra: a népzene és a néptánc
- Színházkultúra: népi színjátszás
- Nők és férfiak
- Népi higiénia
- Tudáskultúra: etnoökológia, etnobotanika, népi gyógyászat
- A szlovéniai magyarság kulturális örökségével kapcsolatos legfontosabb korszakok, események és személyek

4 KÖVETELMÉNY

A minimális követelményeket félkövér írással jelöltük.

A tanuló:

- **érti a kulturális örökség és az életmód alapfogalmait**, mint például: kultúra, tömegkultúra, örökség, néprajz, hagyomány, identitás, nép, nemzet, nemzetiség;
- meg tudja mutatni a térképen a Kárpát-medence legfontosabb földrajzi és néprajzi tájait, mint például: Muravidék, Rábavidék, Hetés, Őrség, Göcsej, Dunántúl, Nagyalföld, Kunság, Jászság, Tiszántúl, Felvidék, Kárpátalja, Délvidék, Partium, Erdély, Székelyföld;

- ismeri a kulturális örökség kutatásával és őrzésével kapcsolatos módszereket, valamint az ezzel foglalkozó szakmákat és intézményeket;
- ismeri a népi kultúra elemeit és az életmód összetevőit, mint például: tárgyi néprajz, szellemi néprajz, településkultúra, népi építészet, lakáskultúra, táplálkozáskultúra, viseletkultúra, gazdálkodáskultúra, kézművesség, népművészet, népszokások, népzene, néptánc, népi játék, társadalomnéprajz, etnoökológia, etnobotanika, népi gyógyászat;
- ismeri a szlovéniai magyarság néprajzi örökségének jellegzetességeit;
- ismeri a szlovéniai magyarság kulturális örökségével kapcsolatos legfontosabb korszakokat, eseményeket és személyeket;
- elkészíti saját családja családfáját az összegyűjtött adatok és archív fotók alapján, az elődök rövid történeti és néprajzi leírásával, mint például: vezetéknevek, nevek, ragadványnevek, fontos családi események dátumai, az ősök születésének helye és lakhelyük, foglalkozásuk, családi anekdoták.

5 MÓDSZERTANI JAVASLATOK

5.1 A tantárgy céljainak megvalósítása

A magyarság néprajza tantárgy tematikájával és a szlovéniai magyarság sajátos örökségével az előző osztályokban csak érintőlegesen foglalkoztak a kétnyelvű általános iskolák tanulói. Saját tájegységük kulturális örökségét és néprajzi értékeit nem volt lehetőségük megismerni sem időbeli sem térbeli összehasonlításban, sem az összefüggések szempontjából. A tananyag tanításakor a tanár minél jobban igyekezzon építeni a tanulók előismereteire, saját és családi tapasztalataira, érdeklődési körére, tehetségére.

A tudás elsajátításához elsősorban a hazai környezetből, a saját régióból ajánlatos a példákat hozni. Ezek megismertetése után rámutatni a hasonlóságokra és a különbségekre más tájak és népek kultúrája kapcsán.

Tanítsuk meg a tanulókat felfedezni és kérdezni. A **Ki? Mikor? Hol? Hogyan?** kérdések mellett sose maradjon el a **Miért?** kérdéskör vizsgálata se egy-egy kulturális jelenség kapcsán.

A különféle kulturális elemeket és azok összefüggéseit a mindennapi élet összefüggéseiben tárgyaljuk. Segítsünk a tanulóknak levonni a hasznos tapasztalatokat, gyakorlati tudást szerezni.

A tanulókat ismertessük meg a néprajzi és kultúr-antropológiai adatok gyűjtési és feldolgozási módjának alapjaival és azok megőrzésének módszereivel is.

Az aktivitására építő tanítási és tanulási módszerek:

- tematikus kutatói műhely
- terepmunka, anyaggyűjtés
- az anyag rendszerezése
- a forrásokkal és a szakirodalommal való megismertetés
- szerepjátékok, drámajátékok
- beszélgetés, vita és érvelés
- interjúk és anketék készítése
- múzeumlátogatások
- népi eszközök és műtárgymásolatok alkalmazása
- egyszerű népi eszközök készítése
- mozgásos, kellékes népi játékok alkalmazása
- interpretációs módszer alkalmazása: archív fotók és családi fotóalbumok elemzése
- összekapcsolás más tantárgyakkal:
 - képzőművészet, technika és technológia: népművészeti formák rajzolása
 - zeneművészet: népzene, néptánc
 - biológia, kémia: gyógynövények gyűjtése
 - magyar nyelv, szlovén nyelv: tájszavak gyűjtése

Ajánlatos az órák megtartásába múzeumi szakembereket, valamint kézműveseket, népművészeket, népzeneészeket bevonni a témakörtől függően.

5.2 Egyénre szabott tanulás és differenciálás

A tantárgy keretében a tanulók képességeit, készségeit figyelembe véve a tervezés, a szervezés és kivitelezés, valamint az ellenőrzés és értékelés terén érvényesítjük a differenciálást. Ez belső, flexibilis és részleges külső differenciálás formájában valósul meg. Külön odafigyelünk a specifikus csoportokra és egyénekre; a nevelő-oktató munka alapját a Szlovén Köztársaság Közoktatási Szaktanácsa által elfogadott következő konceptusok, irányelvek és utasítások jelentik:

- Odkrivanje in delo z nadarjenimi učenci,¹
- Učne težave v osnovni šoli: koncept dela,²
- Otroci s primanjkljaji na posameznih področjih učenja: navodila za prilagojeno izvajanje programa osnovne šole z dodatno strokovno pomočjo,³

¹ Jóváhagyva a Szlovén Köztársaság Közoktatási Szaktanácsa 25. ülésén 1999. november 2-án.

² Jóváhagyva a Szlovén Köztársaság Közoktatási Szaktanácsa 106. ülésén 2007. november 10-én.

³ Jóváhagyva a Szlovén Köztársaság Közoktatási Szaktanácsa 57. ülésén 2003. április 17-én.

- Smernice za vključevanje otrok priseljencev v vrtce in šole.⁴

5.3 Tantárgyközi kapcsolatok

A magyarság néprajza tantárgy alapvető célja, hogy a tanulókkal megismertesse a kulturális örökséget és az életmódot, így szinte minden tantárgyhoz kapcsolódhat. A magyarság néprajza főként a történelem- és magyartanításhoz kapcsolódik, tehát az ezen tantárgyak keretében elsajátított készségek, ismeretek elmélyítését és bővítését szolgálja. A tantárgy továbbá a következő kötelező tantárgyakkal korrelál: földrajz, biológia, képzőművészet, zeneművészet, technika és technológia, valamint a magyar népzene és magyar néptánc választható tantárgyakkal.

5.4 A tudás ellenőrzése és értékelése

A tanár a tanterv céljainak és követelményeinek megvalósítását a tananyagtárgyalás előtt, közben és után ellenőrzi. Ezáltal információt szerez arról, hogy az egyes tanulók milyen mértékben tesznek eleget a céloknak, illetve követelményeknek.

A tananyagtárgyalást és az ellenőrzést követően kerül sor az értékelésre, azaz osztályozásra, amikor a tanár megállapítja, hogy az egyes tanulók milyen mértékben tesznek eleget a céloknak, illetve követelményeknek, és ezt osztályzatban is kifejezi. Az osztályozás során a tanulók szóbeli feleletét, írásbeli, képzőművészeti, technikai, gyakorlati és egyéb munkáit, valamint projektmunkáját és fellépéseit értékeli.

A tudás ellenőrzését és értékelését az éves tervben gondosan meg kell tervezni.

A magyarság néprajza tantárgynál azt ajánljuk a tanároknak, hogy a megszerzett tudás ellenőrzésében és értékelésében egyenlő arányban szerepeljen a javasolt tartalmak ismerete és a különböző kézműves tevékenységek elvégzése. A hangsúly legyen:

- a családja terjedelmének és részletességének kidolgozásán,
- a lényeges és a lényegtelen információk közötti különbség megértésén,
- a jelen életmód és az előzmények megértésén,
- a kulturális örökség elleni negatív viszonyulás kritikai szemléletén.

Rendkívül fontos, hogy a tanulók szóbeli megnyilatkozásait, írásbeli munkáit szóban is értékeljük. Az ilyenfajta szöveges értékelés lehetővé teszi a tudás és a hiányosságok pontosabb megvilágítását.

⁴ Jóváhagyva a Szlovén Köztársaság Közoktatási Szaktanácsa 152. ülésén 2012. október 25-én.

A tanulókat év elején tájékoztatjuk arról, mit és hogyan fogunk osztályozni, és ismertetjük az egyes osztályzatok kritériumait is.

6 SZEMÉLYI FELTÉTELEK

TANTÁRGY	TANÁR	KÖVETELMÉNY
a magyarság néprajza néptánc választható tantárgy	tanár	okleveles néprajz szakos bölcész vagy általános iskolai tanári képesítés és a magyarság néprajzának ismerete